

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних занять, самостійної роботи
із навчальної дисципліни

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ ТА БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС

*(для студентів бакалавріату всіх форм навчання
спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2020

Методичні рекомендації до практичних занять, самостійної роботи з навчальної дисципліни «Державні фінанси та бюджетний процес» (для студентів бакалавріату всіх форм навчання спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. Р. О. Соболь. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. – 34 с.

Укладач Р. О. Соболь, доцент кафедри менеджменту та публічного адміністрування Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова, кандидат наук з державного управління, доцент

Рецензент

С. І. Плотницька, доктор економічних наук, професор Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

*Рекомендовано кафедрою менеджменту та публічного адміністрування,
протокол №1 від 31 серпня 2019 р.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ.....	6
ТЕМА 1 ЗМІСТ І ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ.....	7
ТЕМА 2 ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ.....	10
ТЕМА 3 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	12
ТЕМА 4 БЮДЖЕТНА СИСТЕМА УКРАЇНИ.....	13
ТЕМА 5 ДЕРЖАВНІ ДОХОДИ І СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ.....	16
ТЕМА 6 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНИХ ВИДАТКІВ....	19
ТЕМА 7 БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС.....	21
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	25
ДОДАТОК А.....	30
ДОДАТОК Б.....	31
ДОДАТОК В.....	33

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Державні фінанси та бюджетний процес» є нормативною для студентів бакалавріату всіх форм навчання спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування.

Мета дисципліни «Державні фінанси та бюджетний процес»:

- сформуванню у слухачів сучасні теоретичні і практичні знання, вміння та навички з державних фінансів;
- розкрити сутність, форми та механізми взаємозв'язку між фінансово-бюджетними процесами і державно-управлінськими рішеннями;
- навчити слухачів використовувати теоретичні знання в бюджетних процедурах;
- ознайомити їх із системою надходжень до бюджету та видатків з бюджету.

Завданнями навчальної дисципліни:

- набуття вмінь і знань у сфері державних фінансів та бюджетного процесу;
- формування критичного розуміння умов і закономірностей розробки та здійснення фіскальної і грошово-кредитної політики держави;
- оволодіння навичками вибору ефективних важелів та інструментів фінансової політики для розв'язання конкретних практичних проблем;
- аналіз рішень, які приймають Верховна Рада та уряд України, та вироблення власного бачення шляхів вирішення питань фінансової політики на державному і регіональному рівнях.

Об'єктом вивчення дисципліни є державні фінанси. Структурними складовими об'єкта:

- фінансова система;
- бюджетна система;
- податкова система;
- державні видатки.

Предметом модуля «Державні фінанси та бюджетний процес» є фінансово-бюджетні механізми державного управління.

Дисципліна «Державні фінанси та бюджетний процес» має міждисциплінарний характер. Вона інтегрує відповідно до свого предмета знання з інших освітніх і наукових галузей: юридичних, політологічних, соціологічних.

Після опанування дисципліни (модуля) «Державні фінанси та бюджетний процес» **студент повинен:**

вміти:

- пояснити сутність державних фінансів і бюджетного процесу;
- демонструвати критичне розуміння змісту і практичної цінності новітніх знань у сфері фінансово-бюджетних відносин;

знати:

- закономірності та особливості розвитку державних фінансів і бюджетного процесу;
- необхідні і достатні умови ефективного функціонування фінансово-бюджетного механізму в контексті прийняття державно-управлінських рішень;

– напрями, форми та методи забезпечення ефективного функціонування фінансово-бюджетного механізму в контексті прийняття державно-управлінських рішень;

отримати навички аналізу фінансово-бюджетних процесів.

Для засвоєння знань і формування вмінь, що передбачаються внаслідок вивчення дисципліни «Державні фінанси та бюджетний процес», рекомендується акцентувати увагу на виконанні практичних завдань. Головною метою практичних занять є опанування, закріплення лекційного матеріалу, набуття вмінь та навичок, а також вивчення та засвоєння матеріалу під керівництвом викладача.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	ТЕМА
1	Зміст і функції державних фінансів
2	Фінансова політика та механізми її реалізації
3	Загальна характеристика фінансової системи України
4	Бюджетна система України
5	Державні доходи і система оподаткування
6	Загальна характеристика державних видатків
7	Бюджетний процес

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

Тема 1. Зміст і функції державних фінансів

Основні функції держави та її уряду. Сутність та роль фінансів. Основні функції фінансів. Фінансові ресурси. Державні фінанси у фінансовій системі.

Тема 2. Фінансова політика та механізми її реалізації

Фінансова політика. Фінансовий механізм. Органи управління фінансовою системою України. Фінансові інститути. Правові й організаційні засади державних фінансів.

Тема 3. Загальна характеристика фінансової системи України

Загальна характеристика основних ланок системи державних фінансів. Бюджет. Державні цільові фонди. Державний кредит. Державні підприємства й установи. Резервні та страхові фонди.

Тема 4. Бюджетна система України

Загальна характеристика бюджету. Основні принципи та функції бюджетної системи України. Бюджетна політика. Бюджетний механізм. Бюджетний устрій. Зведений бюджет України. Бюджетна класифікація. Управління бюджетною системою в Україні.

Тема 5. Державні доходи і система оподаткування

Доходи бюджету: сутність. Склад і структура доходів. Фактори, що впливають на обсяг доходів. Сутність податків. Принципи оподаткування. Елементи податкової системи та класифікація податків. Функції податків. Принципи податкової політики: соціальна справедливість, рівнонапруженість, економічна ефективність, стабільність, гнучкість. Податкова система України.

Тема 6. Загальна характеристика державних видатків Державні видатки в умовах структурних змін і стабілізації. Особливості здійснення видатків. Видатки на соціальні програми. Видатки на розвиток економіки. Баланс бюджету.

Тема 7. Бюджетний процес

Принципи бюджетного процесу. Складові бюджетного процесу. Бюджетний цикл. Бюджетний календар. Складання бюджету. Розгляд бюджету. Затвердження бюджету. Виконання й контроль за проходженням бюджету. Затвердження звіту про виконання бюджету.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичні завдання слугують для відпрацювання навичок та вмінь, залучення слухачів до обговорення складних питань побудови та управління сферою державних фінансів, виконання розрахунків, указаних викладачем, проведення аналізу державного бюджету.

ТЕМА 1 ЗМІСТ І ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ

Мета практичного заняття: сприяння оволодінню слухачами базовими поняттями з дисципліни, такими як: сутність фінансів та їх види, фінансова система, функції фінансів, джерела та напрями використання фінансів.

Регламент проведення практичного заняття: опитування слухачів, дискусія з теми.

Результати навчання

Після вивчення теми слухачі повинні:

знати:

- основні функції держави та її уряду;
- що таке державні фінанси;
- яким чином пов'язані потоки товарів та грошей;
- які ознаки та функції мають фінанси;
- що таке фінансові ресурси;
- яку роль відіграють фінанси в економіці;
- які існують види моделей фінансових відносин;
- які джерела формування та напрями використання фінансів;
- у чому полягає сутність фінансової системи;

вміти:

- порівнювати різні визначення фінансів;
- розрізняти різні джерела формування фінансів та фінансових ресурсів;
- розуміти принципи побудови фінансової системи;
- окреслювати схеми взаємодії різних структур (міжнародних фінансових організацій, юридичних осіб, домогосподарств) і держави.

Завдання до практичного заняття

Питання:

1. Яке співвідношення існує між категоріями «фінанси», «фінансові ресурси» та «грошові ресурси»? Що між ними спільного та які відмінності?
2. Яку роль відіграють фінанси в системі економічних відносин?
3. Наведіть основні функції фінансів.
4. Укажіть чинники, які необхідні для існування фінансів.
5. Чи існує взаємозв'язок між фінансовими і грошовими відносинами?
6. Охарактеризуйте структуру фінансових ресурсів.
7. У чому проявляються суперечності фінансових відносин? Які методи використовуються для їх розв'язання?
8. Назвіть об'єкти та суб'єкти фінансових відносин.
9. Охарактеризуйте моделі фінансових відносин.

Укажіть правильні твердження серед запропонованих: правильно, неправильно.

1. Матеріальними носіями фінансових відносин є фінансові ресурси.
2. Фінанси відрізняються від грошей за змістом і функціями, які вони здійснюють.
3. Суб'єктами фінансових відносин є національне багатство, валовий внутрішній продукт ВВП.
4. За послідовністю розподілу ВВП виділяють американську, західноєвропейську та скандинавську моделі.
5. Основним джерелом формування фінансових ресурсів держави є ВВП.
6. Основною формою розв'язання фінансових суперечностей у суспільстві є забезпечення зростання (ВВП).
7. Фінансові ресурси домогосподарств включають грошові доходи, вартість продукції з особистого підсобного господарства, пільги та субсидії.
8. Взаємозв'язок фінансів і заробітної плати проявляється в тому, що держава регулює величину заробітної плати за допомогою фінансових важелів.

Завдання:

1. Проаналізувати взаємозв'язок між темпами зростання ВВП і динамікою зміни величини фінансових ресурсів країни.
2. Проаналізувати напрями використання фінансових ресурсів.

Рекомендації щодо підготовки до виконання завдання:

1. Зайдіть на сайти: <http://www.ukrstat.gov.ua/>; <http://www.me.gov.ua/>, <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/>.
2. Випишіть дані з таблиць Основних показників економічного розвитку і заповніть відповідні рядки форми звітності.
3. Розрахуйте індекс зміни величини ВВП за вказані роки (2001–2013), поділивши дані наступного року на дані попереднього.

4. Розрахуйте індекс динаміки зміни величини фінансових ресурсів.
5. Порівняйте отримані значення.
6. Зробіть висновок щодо взаємозумовленості руху зазначених показників.

Приклад:

Роки	1994	1995	1996
ВВП, млрд грн	12,038	54,516	81,519
Індекс зміни	1,0	4,4	1,5
Висновок 1. Динаміка змін показників фінансових ресурсів тісно пов'язана із динамікою зміни ВВП	Аргумент 1. Збільшення величини фінансових ресурсів на ___% супроводжується збільшенням величини ВВП на ___%		

ТЕМА 2 ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Мета практичного заняття: сприяння розумінню слухачами сутності та видів фінансової політики, фінансового механізму, а також організаційної будови фінансової системи.

Регламент проведення практичного заняття: опитування слухачів, дискусія з теми.

Результати навчання.

Після вивчення теми слухачі повинні:

знати:

- організаційну будову фінансової системи;
- у чому полягають сутність, мета, завдання фінансової політики;
- етапи її реалізації та напрями;
- що таке фінансовий механізм, фінансові показники та важелі, фінансова політика;
- у чому полягає фінансовий контроль; його типи, види та форми.

вміти:

- виокремлювати органи управління та фінансові інститути, що створюють організаційну будову фінансової системи;
- виокремлювати різні сфери застосування фінансових методів;
- наводити приклади застосування різних форм, видів та методів фінансового контролю.

Завдання до практичного заняття

Питання:

1. Які основні завдання фінансової політики?
2. Наведіть етапи реалізації фінансової політики.
3. Назвіть різновиди фінансової політики.
4. Які інструменти використовує держава при проведенні фінансової політики?
5. Які фінансові способи реалізації політики економічної стабілізації та зростання в Україні, на вашу думку, доцільно застосовувати?
6. Наведіть визначення фінансового механізму та охарактеризуйте його основні елементи.
7. Охарактеризуйте структуру фінансової системи за організаційною будовою.
8. У чому полягає фінансовий контроль? Назвіть його типи, види та форми.

Для кожного терміна, що наводиться в другій графі таблиці, знайдіть відповідне визначення з четвертої графи.

№ з/п	Термін	Варіант правильного визначення	Визначення	Відповідь
1	Фінансові важелі	А	Законодавчо визначена система впливу держави на фінансові процеси в суспільстві	
2	Фінансова система	Б	Діяльність, спрямована на перевірку правильності вартісного розподілу та перерозподілу ВВП та НД через відповідні фонди грошових коштів та їх використання відповідно до цільового призначення	
3	Фінанси населення	В	Діяльність щодо визначення обсягів та джерел формування і напрямів використання цільових фондів суспільства	
4	Фінансові ресурси	Г	Сукупність грошових відносин, у межах яких утворюються і використовуються грошові фонди	
5	Фінансове регулювання	Д	Грошові фонди, які створюються в процесі розподілу, перерозподілу і використання ВВП за певний період	
6	Фінансове планування	Е	Конкретні форми здійснення процесів розподілу і перерозподілу ВВП	
7	Фінансовий контроль	Є	Грошові фонди, що формуються із доходів, отриманих громадянами шляхом трудової, господарської та іншої діяльності, або як спадщина	

ТЕМА 3 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Мета практичного заняття: визначення ролі та призначення фінансової системи в ринкових економіках, наведення відомостей щодо структури, функцій та ланок державних фінансів та бюджетної системи.

Результати навчання

Після вивчення теми слухачі повинні:

знати:

- основні ланки державних фінансів;
- що таке «бюджетна система»;
- сутність поняття «державні цільові фонди» та основну мету їх створення;
- які існують джерела фінансування цих фондів;
- які існують джерела доходів та видатків пенсійних фондів;
- які існують джерела доходів та видатків фондів соціального страхування;
- як створюються інші державні цільові фонди;
- сутність поняття «державний кредит» і класифікацію державних позик;
- що таке державний борг і як він утворюється;
- які методи використовуються для управління боргом;
- для чого створюються і як управляються резервний та страховий фонди;
- яким чином здійснюється державне регулювання підприємницької діяльності;

вміти:

- виокремлювати різні джерела фінансування фондів;
- визначати основні статті видатків та доходів;
- розрізняти різні напрями використання коштів фондів;
- наводити приклади фінансування різного роду робіт та програм з коштів фондів;
- розрізняти різні види державних позик;
- визначати різні форми, а також галузі страхування.

Завдання до практичного заняття

Питання:

1. Висловіть свою точку зору щодо необхідності державного кредиту.
2. У чому, на ваш погляд, полягають причини утворення зовнішнього державного боргу?
3. Які, на вашу думку, наслідки для економіки України мають зовнішній та внутрішній державний борг?
4. Чи можлива ситуація, коли державі не потрібен кредит?
5. Для чого створюються резервний та страхові фонди і які фонди діють у сучасних умовах?

ТЕМА 4 БЮДЖЕТНА СИСТЕМА УКРАЇНИ

Мета практичного заняття: формування у слухачів розуміння бюджету, у бюджетної системи, бюджетної політики.

Результати навчання.

Після вивчення теми слухачі повинні:

знати:

- що таке бюджет, яку роль він відіграє;
- у чому полягає економічний та матеріальний зміст бюджету; його форми прояву;
- особливості бюджету;
- що таке бюджетна політика;
- що таке бюджетний механізм;
- які існують важелі впливу на бюджет;
- що таке бюджетний устрій та бюджетна система;
- принципи бюджетної системи;
- як і якими органами здійснюється управління бюджетною системою в Україні;

вміти:

- розрізняти окремі ознаки бюджету;
- виділяти особливості організації бюджетного процесу в Україні;
- обґрунтовувати доцільність основних напрямів бюджетної політики України на сучасному етапі;
- визначати ступінь дотримання принципів побудови бюджетної системи в Україні;
- аналізувати структуру управління бюджетною системою.

Завдання до практичного заняття

Питання:

1. Розкрийте сутність бюджету за економічним змістом, формою прояву і матеріальним змістом.
2. Охарактеризуйте роль і функції бюджету.
3. Наведіть визначення бюджетної політики та охарактеризуйте її напрями.
4. Що таке бюджетний механізм та які його складові?
5. Наведіть визначення бюджетного устрою та його засади.
6. Наведіть принципи бюджетної системи.
7. Для чого існує визначена бюджетна класифікація? Охарактеризуйте її склад.
8. Охарактеризуйте структуру бюджетної системи.
9. Наведіть органи управління бюджетною системою та їх функції.

Для кожного терміна, що наводиться в другій графі таблиці, знайдіть відповідне визначення з четвертої графи.

№ з/п	Термін	Варіант правильного визначення	Визначення	Відповідь
1	Місцевий бюджет	А	Сукупність показників бюджетів, що використовуються для аналізу та прогнозування економічного і соціального розвитку держави	
2	Бюджет місцевого самоврядування	Б	Сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права	
3	Зведений бюджет	В	Сукупність засобів, які застосовує держава з метою організації бюджетних відносин та забезпечення належних умов для економічного і соціального розвитку	
4	Зведений бюджет України	Г	Бюджет територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах)	
5	Бюджетна класифікація	Д	Сукупність заходів держави з організації та використання бюджетних ресурсів для забезпечення її економічного і соціального розвитку	
6	Бюджет	Е	Визначена правовими нормами організація і принципи побудови бюджетної системи, її структура, взаємозв'язок між окремими ланками бюджетної системи	
7	Бюджетна політика	Є	Єдине систематизоване групування доходів, видатків, кредитування, фінансування бюджету, боргу відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів	
8	Бюджетна система України	Ж	План формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду	
9	Бюджетний механізм	З	Обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування	
10	Бюджетний устрій	КІ	Показники Державного бюджету України та зведених бюджетів областей, м. Києва	

Укажіть правильні твердження серед запропонованих: правильно, неправильно.

1. Бюджетні відносини охоплюють основні елементи вартості валового внутрішнього продукту і різні напрями (споживання, накопичення) й рівні його використання (державний, місцевий).
2. Бюджет складається і функціонує протягом певного періоду.
3. Ланками бюджетної системи України є державний бюджет, обласні бюджети та місцеві бюджети.
4. Бюджетна політика – це органічна складова фінансової політики держави і, відповідно, бюджетний механізм є складовою фінансового механізму.
5. Учасниками бюджетних відносин є держава та суб'єкти господарювання всіх форм власності.
6. За матеріальним змістом бюджет є основним фінансовим планом держави.
7. Доходи бюджету класифікуються за такими розділами: податкові надходження; неподаткові надходження; доходи від операцій з капіталом.
8. Видатки бюджету класифікуються за: бюджетними програмами; ознакою головного розпорядника бюджетних коштів; функціями, з виконанням яких пов'язані видатки; за економічною характеристикою операцій, що здійснюються при їх проведенні.
9. Підрозділами бюджетної класифікації кредитування бюджету є: програмна, відомча та функціональна класифікації.
10. Фінансування бюджету та державний борг класифікуються за типом кредитора та типом боргового зобов'язання.

Завдання:

А. Проаналізувати напрями бюджетної політики за минулий і поточний роки та зробити висновки щодо впливу виконання бюджету за доходами та видатками на соціально-економічний розвиток України.

Рекомендації щодо підготовки до виконання завдання:

1. Ознайомтеся з Бюджетною резолюцією (Основними напрямками бюджетної політики на наступний бюджетний період) на сайті <<http://www.rada.gov.ua/>>. З'ясуйте зміст документа та основні складові бюджету.

2. Ознайомтеся з макроекономічним прогнозом соціально-економічного розвитку України на поточний рік (див. <[http:// www.kmu.gov.ua/](http://www.kmu.gov.ua/)>). Проаналізуйте його зміст та основні складові.

Б. Проаналізувати структуру бюджетної системи України та відобразити її графічно. Підготувати доповідну записку про адміністративно-територіальний поділ країни як основу побудови бюджетної системи України та про стан дохідної та видаткової частин бюджетів бюджетної системи України.

Рекомендації щодо підготовки до виконання завдання:

1) розрахувати доходи та видатки зведеного бюджету України за період з 20__ року по 20__р. Результати відобразити у таблиці.

Рік	Доходи бюджетів			Видатки бюджетів		
	зведеного	державного	місцевого	зведеного	державного	місцевого

2) визначити питому вагу доходів і видатків державного та місцевих бюджетів України у зведеному бюджеті. Результати відобразити у таблиці.

Рік	Доходи бюджетів					Видатки бюджетів				
	зведеного	державного	%	місцевого	%	зведеного	державного	%	місцевого	%
20__										
20__										

ТЕМА 5 ДЕРЖАВНІ ДОХОДИ І СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ

Мета практичного заняття: ознайомлення слухачів з джерелами доходів бюджету та системою управління доходами бюджетів різних рівнів.

Результати навчання

Після вивчення теми слухачі повинні:

знати:

- економічну сутність доходів бюджету;
- складові доходів бюджету;
- види доходів;
- склад і структуру доходів;
- що таке податки, їх види та які функції вони виконують;
- елементи, суб'єктів та об'єктів оподаткування;
- як побудувати криву Лаффера;
- визначення податкової політики;
- сутність та принципи побудови податкової системи;
- механізм справляння податків;

вміти:

- розрізняти критерії класифікації та види доходів;
- визначати фактори, що впливають на обсяг доходів;
- виокремлювати основні та додаткові елементи оподаткування;
- визначати об'єкти оподаткування;
- наводити приклади пропорційних, прогресивних і регресивних видів податку;
- аналізувати ступінь дотриманості принципів оптимальної податкової системи при побудові чинної податкової системи в Україні.

Завдання до практичного заняття

Питання:

1. Які фактори впливають на обсяг доходів держави?
2. Охарактеризуйте принципи побудови податкової системи.
3. Наведіть критерії класифікація податків та їх види.
4. Охарактеризуйте податкові ставки та їх види.
5. Розкрийте суть податкової системи та принципи побудови оптимальної податкової системи.
6. Охарактеризуйте податкову систему України.
7. Розкрийте зміст понять «об'єкт» і «суб'єкт оподаткування» та наведіть приклади.
8. Проаналізуйте переваги та недоліки прямих і непрямих податків.

Завдання:

А. Класифікувати існуючі податки в Україні.

Рекомендації щодо підготовки до виконання завдання:

Ознайомтеся з переліком загальнодержавних та місцевих податків і зборів, що закріплені Податковим кодексом на наступний бюджетний період) на сайті <<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>>.

Виокремте:

- 1) податки (прямі та непрямі), збори та платежі;
- 2) підсистеми оподаткування юридичних осіб та фізичних осіб (громадян).

Б. Вказати, до яких підрозділів бюджетної класифікації мають бути віднесені такі надходження:

1. Податок на додану вартість із вироблених в Україні товарів (виконання робіт, надання послуг).
2. Виконавчий збір.
3. Бюджетне відшкодування ПДВ.
4. Податок на доходи фізичних осіб, які працюють у сільському господарстві.
5. Плата за утримання дітей у школах-інтернатах.
6. Єдиний податок.
7. Мито на товари, які ввозяться (пересилаються) громадянами.
8. Кредиторська та депонентська заборгованість підприємств, за якою минув термін позовної давності.
9. Туристичний збір.
10. Плата за користування надрами континентального шельфу і в межах виключної (морської) економічної зони.
11. Портовий (адміністративний) збір.

12. Кошти від реалізації безхазяйного майна, майна, що за правом спадкоємства перейшло у власність держави, та скарбів.

13. Кошти від реалізації розброньованих матеріальних цінностей мобілізаційного резерву.

14. Надходження до фонду соціального захисту інвалідів.

15. Дотації вирівнювання, що одержуються з районних та міських (м. Києва, міст республіканського і обласного значення) бюджетів.

В. За даними Державного бюджету за поточний та попередній роки розрахуйте структуру та динаміку доходів державних бюджетів.

1. Визначте і проаналізуйте фактори, що впливають на формування доходів Державного бюджету України в поточному році.

2. Проаналізуйте структуру податкових надходжень до Державного бюджету України за поточний рік. Здійсніть економічне обґрунтування причин таких змін, сформулюйте висновки та наведіть аргументи.

Рекомендації щодо підготовки до виконання завдання:

1. Зайдіть на сайт <<http://www.rada.gov.ua/>>.

2. Ознайомтесь із Законом України «Державний бюджет на __ рік».

Для кожного терміна, що наводиться в другій графі таблиці, знайдіть відповідне визначення з четвертої графи.

№ з/п	Термін	Варіант правильного визначення	Визначення	Відповідь
1	2	3	4	5
1	Суб'єкт оподаткування	А	Ставка, зазначена безпосередньо в нормативному акті аналогі	
2	Носій податку	Б	Термін, протягом якого формується податкова база й остаточно визначається розмір податкового зобов'язання	
3	Об'єкт оподаткування	В	Система наукових знань про суть і природу податків, їх роль і значення в житті суспільства	
4	Одиниця обкладання	Г	Особа (юридична чи фізична), що реалізує юридичний обов'язок сплати податку	
5	Джерело сплати	Д	Кількісний вираз предмета оподаткування	
6	Ставка податку	Е	Відношення сплаченого податку до всього отриманого доходу	
7	Податкові пільги	Є	Спосіб внесення платником податків суми податку у відповідний бюджет (фонд)	
8	Податкова база	Ж	Доход платника податків, з якого сплачується податок (заробітна плата, прибуток, відсотки)	
9	Податковий оклад	З	Сукупність базових ідей, застосовуваних у податковій сфері	
10	Податковий період	К	Відношення сплаченого податку до податкової бази	

Продовження таблиці

1	2	3	4	5
11	Порядок сплати податку	Л	Доходи чи їх частина, вартість низки товарів, майно платника податків, окремі види їхньої діяльності, додана вартість та інші об'єкти, встановлені законодавчими актами	
12	Принципи оподаткування	М	Одиниця виміру об'єкта оподаткування	
13	Податкова теорія	Н	Розмір податку, встановлений на одиницю обкладання	
14	Маргінальна ставка	О	Особа, що реально сплачує податок та на яку припадає остаточний податковий тиск як на кінцевого споживача	
15	Фактична ставка	П	Повне чи часткове звільнення від податків суб'єктів відповідно до чинного законодавства	
16	Економічна ставка	Р	Сума податку, що сплачується суб'єктом з одного об'єкта	

ТЕМА 6 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНИХ ВИДАТКІВ

Мета практичного заняття: формування у слухачів уявлення про видатки державного бюджету, баланс бюджету та систему управління дефіцитом бюджету і вміння аналізувати їх.

Результати навчання

Після вивчення теми слухачі повинні:

знати:

- сутність видатків державного бюджету;
- складові видатків;
- різні ознаки класифікації видатків;
- кошторис видатків;
- норми видатків;
- що таке міжбюджетні відносини;
- джерела здійснення видатків бюджету;
- види міжбюджетних трансфертів та порядок їх розподілу;
- що таке баланс бюджету;
- джерела фінансування дефіциту бюджету;

вміти:

- аналізувати різні джерела видатків та можливості їх використання;
- розраховувати норми видатків;
- розробляти кошторис видатків;
- формувати видатки на розвиток економіки;
- аналізувати ефективність міжбюджетних відносин.

Завдання до практичного заняття

Питання:

1. Наведіть визначення видатків та витрат бюджету. Яка різниця між цими поняттями?
2. Як класифікуються видатки бюджету?
3. Які принципи покладено в основу розподілу видатків між бюджетами?
4. Для чого створюється Резервний фонд Кабінету Міністрів України та яка його функціональна спрямованість?
5. Що таке бюджетний дефіцит і профіцит?
6. Розкрийте економічну природу дефіциту бюджету.
7. Назвіть шляхи зменшення бюджетного дефіциту.
8. Що являє собою боргова політика?
9. Які, на вашу думку, причини дефіциту Державного бюджету в Україні в сучасних умовах?
10. Які, на ваш погляд, можливості має уряд для зменшення внутрішнього державного боргу?

Вказати підрозділи бюджетної класифікації, на які мають бути віднесені такі видатки:

а) за економічними ознаками:

1. Капітальні вкладення на будівництво адміністративного об'єкта Кабінету Міністрів України у м. Києві.
2. Заробітна плата апарату Міністерства закордонних справ України.
3. Придбання м'якого інвентарю для Міністерства транспорту України.
4. Виплата стипендій слухачам НАДУ при Президентові України.
5. Асигнування з фонду непередбачених видатків на ліквідацію наслідків стихійного лиха.
6. Харчування хворих у дорожній клінічній лікарні № 1 Головної лікарсько-санітарної служби Південно-Західної залізниці.
7. Капітальний ремонт адміністративного об'єкта Головного фінансового управління.
8. Закупівля товарів для створення стратегічних і надзвичайних запасів.
9. Придбання землі на будівництво посольства України в Швеції.
10. Одноразова допомога інвалідам та учасникам бойових дій ВВВ.

б) з відомчою і функціональною класифікаціями видатків:

1. Бібліотечна та музейна справа, виставкова діяльність, здійснення культурно-інформаційної та культурно-просвітницької діяльності.
2. Фінансова підтримка санаторно-курортного комплексу Управління справами Верховної Ради України.
3. Відзначення Державною премією у сфері архітектури та фінансова підтримка творчих спілок.
4. Керівництво та управління внутрішніми військами.
5. Ужиття природоохоронних заходів.
6. Внески до міжнародних організацій.

7. Підготовка фахівців для підприємств ядерно-промислового комплексу національним університетом ядерної енергії та промисловості. 8. Удосконалення системи соціальної допомоги.

9. Фінансова підтримка видань з економічних питань і забезпечення функціонування веб-порталу з питань державних закупівель.

10. Випуск книжкової продукції за програмою «Українська книга».

Завдання:

А. 1. Провести аналіз структури та динаміки видатків Державного бюджету України за поточний та попередній роки.

2. Проаналізувати фактори, що впливають на структуру видатків Державного бюджету України. Зробити висновки.

3. Виокремити фактори, що, на вашу думку, мали найважливіший вплив у поточному році.

Б. Здійснити аналіз джерел фінансування дефіциту держбюджету з погляду внутрішнього, зовнішнього і сумарного фінансування в динаміці; оцінити використання плану щодо фінансування дефіциту бюджету як частку річного бюджету, з'ясувати чинники, що вплинули на результуючі показники, та сформулювати висновки.

В. 1. Визначити питому вагу податкових і неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом та офіційних трансфертів у загальній сумі доходів зведеного бюджету.

2. Визначити питому вагу кожного виду податкових та неподаткових надходжень у розрізі основних груп.

3. Визначити питому вагу кожної групи видатків у загальній сумі видатків зведеного бюджету.

4. Розрахувати дефіцит (профіцит) зведеного бюджету.

5. Указати коди бюджетних класифікацій усіх доходів зведеного бюджету та видатків за функціональною класифікацією видатків бюджету.

6. Провести моніторинг стану доходів та видатків зведеного бюджету.

ТЕМА 7 БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС

Мета практичного заняття: формування у слухачів уявлення про сутність бюджетного процесу, його основних учасників, механізми і процедури.

Результати навчання

Після вивчення теми слухачі повинні:

знати:

- у чому полягають сутність бюджетного процесу та принципи його організації;
- стадії бюджетного процесу;
- що таке бюджетний період та його стадії;
- як і ким розглядається проект державного бюджету;

- які органи забезпечують виконання державного бюджету та його обслуговування;
- що таке бюджетний розпис;
- яким чином здійснюються бухгалтерський облік та звітність;
- який порядок та процедури контролю за виконанням бюджету;

вміти:

- визначати риси бюджетного процесу;
- визначати основні напрями бюджетної політики;
- аналізувати механізми виконання, обслуговування та контролю за виконанням Державного бюджету України.

Завдання до практичного заняття

Питання:

1. У чому полягає сутність бюджетного процесу?
2. Які характерні риси бюджетного процесу?
3. Як співвідносяться поняття «бюджетний процес» і «бюджетний період»?
4. Назвіть принципи бюджетного процесу.
5. Наведіть загальну характеристику стадій бюджетного процесу.
6. У чому суть підготовчого періоду бюджетного процесу?
7. Хто розробляє і подає пропозиції до проекту Державного бюджету?
8. За яких умов визначаються основні напрями бюджетної політики?
9. Охарактеризуйте механізм складання проекту Державного бюджету.
10. Коли розпочинається розгляд проекту Державного бюджету?
11. Хто відповідає в державі за виконання Державного бюджету?
12. Назвіть учасників бюджетного процесу.

Ділова гра «Бюджетний процес»¹.

Метою ділової гри є:

- 1) розкрити сутність та особливості бюджетного процесу;
- 2) навчити слухачів використовувати теоретичні знання в бюджетних процедурах.

Методичні та дидактичні матеріали для виконання практичного завдання:

- 1) конспекти лекцій та мультимедійні презентації теми «бюджетний процес»;
- 2) роздатковий матеріал для слухачів (дод. А, Б).

Порядок виконання практичного завдання

Зі слухачів формують команди та призначають головуєчих. Протягом гри учасники ведуть дискусію та дебати, обстоюючи свої позиції.

¹ Для виконання ділової гри як приклад використовуються дод. 1-3 (макроекономічні показники слід шукати на інтернет-сайтах).

Кожен учасник команди вибирає собі роль експерта згідно з призначеною в командній грі: з економічних питань, із фінансових питань, із питань соціального захисту, а головуючі представляють склад своєї команди та отримують від модератора заняття завдання. Команди ознайомлюються з прогнозованою економічною ситуацією в країні, її макроекономічними показниками.

Завдання полягає в тому, щоб розробити проект бюджету країни.

Головуючий команди репрезентує проект бюджету країни та дає вичерпні відповіді на запитання від команд-суперниць. В обговоренні активну участь беруть і члени команди.

Кабінет міністрів (команда № 1) представляє проект бюджету.

Парламент країни (команда № 2) репрезентує проект бюджету, аналізує та обговорює запропоновані проекти бюджету інших команд.

Адміністрація Президента країни (команда № 3) аналізує варіанти проекту бюджету, а також пропонує власний проект бюджету.

Після презентації проектів бюджету команди обговорюють запропоновані проекти, ведуть дебати з командами-суперницями та розробляють єдиний проект бюджету, в якому враховують усі запропоновані пропозиції.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ

1. Сутність та роль фінансів.
2. Основні функції фінансів.
3. Фінансові ресурси.
4. Державні фінанси у фінансовій системі.
5. Фінансова політика.
6. Фінансовий механізм.
7. Органи управління фінансовою системою України.
8. Фінансові інститути.
9. Правові й організаційні засади державних фінансів.
10. Загальна характеристика основних ланок системи державних фінансів.
11. Бюджет.
12. Державні цільові фонди.
13. Державний кредит.
14. Державний борг.
15. Загальна характеристика бюджету.
16. Основні принципи та функції бюджетної системи України.
17. Бюджетна політика.
18. Бюджетний механізм.
19. Бюджетний устрій.
20. Бюджетна класифікація.
21. Управління бюджетною системою в Україні.
22. Доходи бюджету: сутність, склад і структура доходів.

Фактори, що впливають на обсяг доходів.

23. Суть та функції податків.
24. Принципи формування податкової системи та її основні елементи.
25. Податкова політика.
26. Елементи податкової системи та класифікація податків.
27. Податкова система України.
28. Державні видатки в умовах структурних змін і стабілізації.
29. Особливості здійснення видатків.
30. Видатки на соціальні програми.
31. Видатки на розвиток економіки.
32. Баланс бюджету.
33. Міжбюджетні відносини.
34. Принципи та складові бюджетного процесу.
35. Бюджетний цикл. Бюджетний календар.
36. Складання бюджету.
37. Розгляд бюджету.
38. Затвердження бюджету.
39. Виконання й контроль за проходженням бюджету.
40. Затвердження звіту про виконання бюджету.
41. Повноваження органів державної влади щодо бюджетного процесу.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основні:

1. Базилевич В. Д. Державні фінанси : навч. посібник / В. Д. Базилевич (заг. ред.), Л. О. Баластрик. – 2-ге вид., допов. і перероб. – Київ : Атіка, 2004. – 368 с.
2. Бюджетна система : підручник / за наук. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. – Київ : Центр учб. л-ри, 2012. – 871 с.
3. Василик О. Д. Державні фінанси України / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – Київ : Центр навч. л-ри, 2004. – 608 с.
4. Пасічник Ю. Бюджетна система України : навч. посібник / Ю. Пасічник. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Київ : Знання, 2008. – 670 с.
5. Розпутенко І. В. Державне управління в економічній сфері: бюджетно-податкова політика : навч. посібник / І. В. Розпутенко, Л. В. Ільченко-Сюйва. – Київ : НАДУ, 2008. – 100 с.
6. Розпутенко І. В. Теоретико-методологічні основи бюджетування в Україні : навч.-метод. посібник / І. В. Розпутенко, Л. В. Ільченко-Сюйва. – Київ : НАДУ, 2012. – 116 с.
7. Розпутенко І. В. Державні фінанси : навч.-метод. посібник (для самост. вивч. слухачами дисципліни «Державне управління в економічній сфері») / І. В. Розпутенко. – Київ : НАДУ, 2008. – 64 с.
8. Розпутенко І. В. Державні видатки в перехідних економіках / І. В. Розпутенко. – Київ : Вид-во УАДУ, 1998. – 244 с.
9. Розпутенко І. В. Реформування бюджетного процесу в Україні: проблеми і недоліки : навч. посібник / І. В. Розпутенко. – Київ : НАДУ, 2014. – 48 с.
10. Слюсарчук О. П. Бюджетна система України : методичні рекомендації до вивчення дисциплін «Державне управління в економічній сфері», «Державні фінанси та бюджетний процес», «Макроекономічна політика» / уклад. О. П. Слюсарчук. – Київ : НАДУ, 2013. – 36 с.

Додаткові:

1. Податкова система України : навч. посібник / О. Д. Василик ; Укр. держ. фінанс. акад. – Київ : Поліграфкнига, 2004. – 478 с.
2. Пасічник Ю. В. Бюджетна система України та зарубіжних країн / Ю. В. Пасічник. – 2-ге вид., допов. і перероб. – Київ : ЗнанняПрес, 2003. – 523 с.
3. Ільченко-Сюйва Л. В. Монетарні механізми державного регулювання економіки : метод. рек. до вивч. дисципліни «Державне управління в економічній сфері» / Л. В. Ільченко-Сюйва. – Київ : Вид-во НАДУ, 2009. – 40 с.
4. Ільченко-Сюйва Л. В. Доходи бюджету: суть, склад і структура : навч.-метод. посібник / Л. В. Ільченко-Сюйва. – Київ : НАДУ, 2008. – 53 с.
5. Ільченко-Сюйва Л. В. Співробітництво між державою та приватним сектором: фінансування проектів : метод. рек. до вивч. дисципліни «Державні фінанси та бюджетний процес» / Л. Ільченко-Сюйва. – Київ : НАДУ, 2009. – 56 с.
6. Ковбасюк Ю. В. Державні фінанси та бюджетний процес (опорний конспект дистанційного курсу) : навч. посібник / Ю. В. Ковбасюк. – Київ : Центр навч. л-ри, 2004. – 76 с.

7. Луніна І. О. Державні фінанси України та їх вплив на економічний розвиток / І. О. Луніна, О. В. Короткевич, Т. П. Вахненко. – Київ : Ін-т екон. прогнозування НАН України, 2000. – 96 с.
8. Місцеві фінанси : підручник / за ред. О. П. Кириленко. – Київ : Знання, 2006. – 677 с.
9. Розпутенко І. Економічне зростання в Україні: проблеми і здобутки : метод. вказівки / І. Розпутенко. – Київ : К.І.С., 2001. – 135 с.
10. Розпутенко І. Податкова політика і економічні реформи / І. Розпутенко. – Київ : Вид-во УАДУ, 1996.
11. Розпутенко І. В. Теорія публічних фінансів : навч. посібник / І. В. Розпутенко. – Київ : НАДУ, 2009. – 64 с.
12. Розпутенко І. Вплив бюджетного дефіциту і державного боргу на економіку : метод. вказівки до вивч. дисципліни «Державні фінанси» / І. Розпутенко. – Київ : НАДУ, 2007. – 28 с.
13. Розпутенко І. Інструменти державного регулювання грошово-кредитної політики : метод. рек. до вивч. дисципліни «Державне управління в економічній сфері» / І. Розпутенко. – Київ : НАДУ, 2007. – 28 с.
14. Опарін В. М. Фінанси (заг. теорія) : навч. посібник / В. М. Опарін. – 2-ге вид., допов. і перероб. – Київ : КНЕУ, 2004. – 239 с.
15. Соколовська А. М. Основи теорії податків : навч. посібник / А. М. Соколовська. – Київ : [б. в.], 2010. – 326 с.
16. Старостенко Г. Г. Бюджетна система : навч. посібник / Г. Г. Старостенко, Ю. В. Булгаков. – Київ : Центр учб. л-ри, 2006. – 240 с.
17. Стігліц Дж. Е. Економіка державного сектора / Дж. Е. Стігліц. – Київ : Основи, 1998.
18. Фінанси : підручник / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – 2-ге вид., допов. і перероб. – Київ : Знання, 2012. – 687 с.
19. Юрій С. І. Сучасні тенденції розвитку європейського оподаткування та новітня парадигма податкової політики в Україні : монографія / С. І. Юрій, А. І. Крисоватий, Т. В. Кошук. – Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – 292 с.

Інші джерела для опрацювання:

1. Бабич Т. С. Макрофінансове бюджетування : навч. посібник / Т. С. Бабич, Т. В. Жибер ; за наук. ред. В. М. Федосова. – Київ. : КНЕУ, 2011. – 311 с.
2. Бюджетна система України та Євросоюзу : [монографія] / [С. О. Булгакова, О. І. Барановський, Г. В. Кучер та ін.] ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. – Київ : КНТЕУ, 2010. – 396 с.
3. Бюджетний менеджмент : підручник / [В. М. Федосов, В. М. Опарін, Л. Д. Сафонова та ін.] ; за заг. ред. В. М. Федосова. – Київ : КНЕУ, 2004. – 864 с.
4. Деякі питання розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 груд. 2010 р. № 1149. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1149-2010-p>
5. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів : [монографія] / [І. О. Луніна, О. П. Кириленко, А. В. Лучка та ін.] ; за ред. І. О. Луніної. – Київ : НАН України ; Ін-т економіки та прогнозув., 2010. – 320 с.
6. Карлін М. І. Фінансові системи країн Західної Європи : навч. посібник / М. І. Карлін. – Київ : Академія, 2009.

7. Лагутін В. Д. Бюджетна та монетарна політика: координація в трансформаційній економіці : [монографія] / В. Д. Лагутін. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 248 с.
8. Луніна І. О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин : [монографія] / І. О. Луніна. – Київ : Наук. думка, 2006. – 432 с.
9. Миргородська Л. О. Фінансові системи зарубіжних країн : навч. посібник / Л. О. Миргородська. – Київ : Центр навч. л-ри, 2008. – 320 с.
10. Місцеві бюджети в умовах кризових явищ і реформування : [монографія] / за заг. ред. О. Л. Яременка. – Харків : ХІФ УДУФМТ, 2011. – 182 с.
11. Місцеві фінанси у схемах і таблицях : навч. посібник / [М. А. Гапонюк, А. Є. Бураченко, В. Т. Яцюта та ін.] ; за заг. ред. В. М. Федосова. – Київ : КНЕУ, 2010. – 600 с.
12. Мярковський А. І. Бюджетний кодекс України в контексті бюджетної реформи / А. І. Мярковський // Фінанси України. – 2009. – № 8. – С. 3–5.
13. Нова архітектура бюджетної системи України: ризики та можливості для економічного зростання / Я. А. Жаліло, О. О. Молдован, О. В. Шевченко ; за ред. Я. А. Жаліла. – Київ : НІСД, 2010. – 35 с.
14. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України : Закон України від 23 берез. 2000 р. № 1602-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2000. – № 25. – Ст. 195.
15. Про державні цільові програми : Закон України від 18 берез. 2004 р. № 1621-IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2004. – № 25. – Ст. 352.
16. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січ. 2011 р. № 2939-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.
17. Про затвердження Положення про управління ризиками, пов'язаними з державним боргом [Електронний ресурс] : Наказ М-ва фінансів України від 16 черв. 2010 р. № 461. – Режим доступу : http://minfm.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=255474&cat_id=255473
18. Про затвердження Примірного переліку результативних показників бюджетних програм [Електронний ресурс] : Наказ М-ва фінансів України від 14 січ. 2011 р. № 15. – Режим доступу : http://minfin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=282924
19. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи [Електронний ресурс] : Закон України від 8 лип. 2011 р. № 3668-17. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3668-17>
20. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 7 жовт. 2010 р. № 2591-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 9. – Ст. 58.
21. Про Основні напрями бюджетної політики на 2012 рік [Електронний ресурс] : Постанова Верхов. Ради України від 13 трав. 2011 р. № 3358-VI. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3358-17>
22. Про паспорти бюджетних програм [Електронний ресурс] : Наказ М-ва фінансів України від 29 груд. 2002 р. № 1098. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0047-03>
23. Про Положення про Державну казначейську службу України [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 13 квіт. 2011 р. № 460. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/460/2011>

24. Про Положення про Державну податкову службу України [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 12 трав. 2011 р. № 584. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/584/2011>

25. Про Положення про Державну фінансову інспекцію України [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 23 квіт. 2011 р. № 499. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/499/2011>

26. Про Положення про Міністерство фінансів України [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 8 квіт. 2011 р. № 446. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/446/2011>

27. Про схвалення концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 верес. 2002 р. № 538-р. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-p>

28. Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 трав. 2007 р. № 308-р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/308-2007-p>

29. Середньострокова стратегія управління державним боргом на 2011–2013 роки [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 2 берез. 2011р. №170. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=170-2011-%EF>

Нормативно-правові акти:

1. Бюджетний кодекс України від 8 лип. 2010 р. № 2456-17 [Електронний ресурс] / Верхов. Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

2. Господарський кодекс України від 16 січ. 2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс] / Верхов. Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

3. Про Державний бюджет 2014 р. [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/719-18>

4. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97–ВР, розд. III // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – № 24.

5. Конституція України [Електронний ресурс] : Затв. Верхов. Радою України від 28 черв. 1996 р. № 254/96–ВР // Відом. Верхов. Ради України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>

6. Митний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=92-15> 7. Податковий кодекс України від 2 груд. 2010 р. № 2755-XVII [Електронний ресурс] / Верхов. Рада України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17&p=1323635555147576>

Інтернет-ресурси:

1. Офіційна веб-сторінка Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kmu.gov.ua
2. Офіційна веб-сторінка Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
3. Офіційна веб-сторінка Міністерства економіки і регіонального розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.me.gov.ua
4. Офіційна веб-сторінка Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minfin.gov.ua
5. Офіційна веб-сторінка Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua
6. Офіційна веб-сторінка Українського медіа-сервера [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.vlada.kiev.ua/usm
7. Офіційна веб-сторінка Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.imf.org
8. Офіційна веб-сторінка Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.worldbank.org
9. Офіційна веб-сторінка Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua
10. Офіційна веб-сторінка Мережі аналітичних центрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.intellect.org.ua
11. Про Державну податкову службу в Україні [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=509-12>
12. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР, розд. III // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – № 24.
13. Про Рахункову палату Верховної Ради України : Закон України від 11 лип. 1996 р. № 315/96-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 43.
14. Конституція України [Електронний ресурс] : Затв. Верхов. Радою України 28 черв. 1996 р. № 254/96-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0>
15. Митний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=92-15>

ДОДАТОК А

Макроекономічні показники (прогноз)

Обговорюється фінансово-економічна ситуації у світі та країні.

Зростають ціни на світовому ринку, підвищується собівартість виробництва продукції у зв'язку з підвищенням цін на енергоносії. Триває спад виробництва товарів, через це зменшуються податкові надходження до місцевих та державного бюджетів країни. Прогнозується зміна структури споживання домогосподарств у бік скорочення частки імпортованих товарів і товарів, на придбання яких раніше використовувалися кредити. Внаслідок девальвації відбувається процес імпортозаміщення (частка імпортової продукції у споживанні скоротилась на 5,0 в. п.), а споживчий попит задовольняється за рахунок внутрішнього виробництва. За підсумками року прогнозується зростання ВВП у цілому на рівні 0,5%.

Під час визначення Основних напрямів бюджетної політики враховано такі основні прогнозні макропоказники економічного і соціального розвитку:

- 1) валовий внутрішній продукт номінальний – 1694,8 млрд гр. од.;
- 2) валовий внутрішній продукт реальний, темпи зростання – 103 %;
- 3) індекс споживчих цін – 108,3 %;
- 4) індекс цін виробників – 108,6 %;
- 5) рівень безробіття, визначений за методологією Міжнародної організації праці (– 7,1–7,4 %).

Зростання базового індексу споживчих цін буде утримано на рівні 4–6 %, що відповідає цілям на середньострокову перспективу, встановленим в «Основних засадах грошово-кредитної політики на попередній рік». Разом з тим нестабільність на світових фінансових і товарних ринках спричинятиме виникнення об'єктивних ситуативних коливань цін, включаючи ціни на енергоносії, з метою забезпечення беззбитковості роботи окремих галузей економіки, що може призвести до тимчасового коливання індексу споживчих цін, який становитиме до кінця року 8,3 %.

ДОДАТОК Б

Завдання 1: заповніть таблицю Б.1 за даними офіційних сайтів Міністерства економічного розвитку та торгівлі України <http://www.me.gov.ua> і Державної служби статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Таблиця Б.1 – Основні прогностичні макропоказники економічного і соціального розвитку країни

Показник	Рік n-2	Рік n-1	Прогнозований рік
Номінальний ВВП, млрд гр. од.			
ВВП реальний, темп зростання, %			
Індекс споживчих цін, %			
Індекс цін виробників, %			
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, млрд гр. од. Прибуток, гр. од. Збиток, гр. од.			
Середньомісячна заробітна плата працівників, номінальна, гр. од. реальний приріст до попереднього року, %			
Рівень безробіття населення у віці 15–70 років, відсоток до економічно активного населення відповідного віку			
Баланс товарів і послуг, млн гр. од. Експорт товарів і послуг, млн гр. од. у відсотках до попереднього року Імпорт товарів і послуг, млн гр. од. у відсотках до попереднього року			

Задекларована бюджетна політика спрямована на формування сприятливого макроекономічного середовища економічного зростання у країні. Основними завданнями бюджетної політики визначено:

- забезпечення реальної збалансованості бюджету;
- підтримку основних секторів економіки;
- сприяння розвитку підприємницької діяльності;
- активізацію процесів модернізації національного виробництва;
- поліпшення інвестиційного клімату в Україні;
- стимулювання експорту;
- підвищення добробуту громадян.

Основними факторами макроекономічної стабільності та поступового економічного зростання мають стати передбачувані помірні інфляційні процеси, стабільна монетарна, бюджетна і боргова політика та жорстка фінансова дисципліна.

Завдання 2: заповніть таблицю Б.2 за даними офіційних сайтів Міністерства економічного розвитку та України <http://www.me.gov.ua> і Державної служби статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Таблиця Б.2 – Баланс фінансових ресурсів країни, млн гр. од.

Показники	Рік n-2	Рік n-1	Прогнозований рік n
I. Ресурси бюджету	413 609,2		
Доходи бюджету	372 529,1		
Надходження від приватизації державного майна	8 501,2		
Залучення коштів на зовнішньому ринку	16 557,9		
Залучення коштів на внутрішньому ринку	13 758,7		
Повернення кредитів	2 582,4		
Фінансування за активними операціями	-320,0		
II. Ресурси підприємств і організацій, всього	269 977,5		
Прибуток після сплати податку	187 300,0		
Амортизаційні відрахування	82 677,5		
III. Ресурси фондів соціального страхування (без коштів, що спрямовуються з державного бюджету), всього	173 270,1		
IV. Довгострокові кредитні ресурси на розвиток економіки, надані комерційними банками країни	168 200,0		
V. Кошти іноземних інвесторів на розвиток економіки	51 975,0		
усього ресурсів	1077 031,8		
I. Використання ресурсів бюджету	413 609,2		
Видатки бюджету	386 615,7		
Погашення основної суми зовнішнього боргу	8 542,9		
Погашення основної суми внутрішнього боргу	12 574,7		
Надання кредитів	5 876,0		
II. Видатки підприємств і організацій, усього	269 977,5		
Кошти, що залишаються в розпорядженні підприємств (прибуток після сплати податку та амортизаційні відрахування)	269 977,5		
III. Видатки фондів соціального страхування (без коштів, що спрямовуються з державного бюджету), всього	173 000,0		
IV. Видатки на реалізацію національних програм розвитку економіки за рахунок довгострокових кредитів	168 200,0		
V. Витрати іноземних інвесторів на розвиток економіки	51 975,0		
Усього видатків	1076 61,7		
Сальдо	270,1		

ДОДАТОК В

Завдання: відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України» заповніть таблицю «Бюджет країни на _ рік».

Таблиця – Бюджет країни на _ рік

Показники	млн гр. од.
Доходи	
Усього доходів	
Податкові надходження	
Податок на прибуток підприємств	
Податок на додану вартість	
Акцизний збір із вироблених у країні товарів	
Акцизний збір із ввезених на територію країни товарів	
Плата за ліцензії на певні види господарської діяльності	
Неподаткові надходження	
Рентна плата	
Державне мито	
Митні збори	
Додаткові збори на виплату пенсій	
Власні надходження бюджетних установ і організацій	
Доходи від операцій з капіталом	
Доходи від урядів зарубіжних країн і міжнародних організацій	
Цільові фонди	
Видатки	
Всього видатків	
У відсотках до валового внутрішнього продукту	
Разом видатків	
Загальнодержавні функції, а саме:	
Обслуговування державного боргу	
Обслуговування внутрішнього боргу	
Обслуговування зовнішнього боргу	
Оборона	
Громадський порядок, безпека та судова влада	
Економічна діяльність	
Охорона навколишнього природного середовища	
Охорона здоров'я	
Духовний та фізичний розвиток	
Освіта	
Соціальний захист та соціальне забезпечення	

Виробничо-практичне видання

Методичні рекомендації

до практичних занять, самостійної роботи
із навчальної дисципліни

«ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ ТА БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС»

*(для студентів магістратури усіх форм навчання
спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування)*

Укладач **СОБОЛЬ** Роман Георгійович

Відповідальний за випуск *М. К. Гнатенко*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2019, поз. 286М

Підп. до друку 02.03.2020. Формат 60 × 84/16.
Друк на ризографі. Ум. друк. арк. 2,0
Тираж 50 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.